

SZALAI ÉVA

címzetes egyetemi docens

*Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc
Állam- és Jogtudományi Kar*

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN

egyetemi docens

*SZE Deák Ferenc Állam-
és Jogtudományi Kar*

Beszélgetés Szalai Évával – Az oktatásszervezés mintapéldája, azaz a győri jogászképzés kezdeti lépései

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Az újkori jogászképzés 30. évfordulója kapcsán engem először az érdekelt, hogy kedves Éva, hogyan indult a pályád? És természetesen az is nagyon érdekel, hogy mikor kapcsolódtál be a győri képzés indításába, de előbb mesélj a saját első lépéseidről a jogtudomány világában.

SZALAI ÉVA: 1972-ben végeztem az egyetemen. Akkor személyes törekvésem az volt, hogy hazajövök Sopronba, mert idős szüleim voltak, akikről gondoskodni kellett. Ígéretet is kaptam rá, hogy lesz állásom az önkormányzatnál, bocsánat, akkori nevén tanácsnál, itt Sopronban. Ami aztán nem jött össze, mert ugyanakkor végzett a rendelőintézet vezetőjének a fia, aki elhappolta az állást, és ezzel egyidejűleg – ugye nem minden rossz jön ártalomra – meghívtak az egyetemi tanszékre, kettőnk a végzős évfolyamról. A kollégám végül nem vállalta, ő ügyvéd szeretett volna lenni, én ott ragadtam az ELTE Államigazgatási Tanszékén, ahol korábban demonstrátor voltam. Akkor ment el egy adjunktus, és megürült egy státusz, így nagyon gyorsan el kellett kezdeni a munkát.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Tanítani kezdtél rögtön?

SZALAI ÉVA: Az utolsó államvizsga után jelentkeztem a tanszéken. Elmondtam, hogy végeztem, erre Madarász tanár úr rám nézett, annyit mondott: „De jó, akkor holnap reggel megtartja az óráját!”.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: És mi volt az óra, amivel kezdte?

SZALAI ÉVA: Ennek az az érdekessége, hogy az elődöm – akinek a csoportjait átvettem –, és aki ezt a csoportot is tanította, figyelmeztetett, hogy ezt a csoportot ne vállaljam, mert kezdő vagyok, nem bírok velük, ő sem bírt velük, mert szörnyű társaság.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Vajon kik voltak ott, abban a társaságba? Elvállaltad?

SZALAI ÉVA: Hát, nem volt mese, nem válogathattam a csoportok között, el kellett vállalni. Bementem megtartani az első órát, az eljárási törvény hatálya volt a téma, már akkor úgy éreztem, hogy nem lesz baj. Érdekes figurák voltak. Volt egy szabolcsi srác, aki például mindenhez hozzászólt, vitatkozott, kiabált és csapkodta az asztalt. Ebben a csoportban volt a Kéri Laci, aki olvasott minden órán, aztán a pénzügyminiszter fia, általában budapesti prominensek értelmiségi származású gyerekei. Nagy viták voltak, de mondom, én kedveltem őket, és nagyon jól megvoltunk, nekem azzal a csoporttal semmi bajom nem volt. Izgultam, reszkető gyomorral mentem be az első órára, de aztán kiderült, nem céljuk az oktató kikészítése. Nyilván másképp bántak velem, aki kezdő voltam, hozzájuk hasonló korú, mint az idősebb és nagyobb tekintélyű adjunktussal. Nagyon hamar beleszóktam.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: És akkor tanársegédnek vettek föl?

SZALAI ÉVA: Nem. Tudományos ösztöndíjas gyakornok voltam, akkor a fizetésem kevesebb volt, mint az ösztöndíjam, mivel hallgatóként népköztársasági ösztöndíjas voltam. Két évig voltam ebben a státuszban, utána lettem tanársegéd.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Kik voltak a tanáraid, akikre olyan nagyon jó szívvel emlékezel?

SZALAI ÉVA: Nekem nagyon sok olyan tanárom volt, akikre jó szívvel emlékszem. Polgári jogból például az Eörsi Gyula évfolyama voltunk. Két nagyhírű professzor volt a polgári jogi tanszéken, akik megosztották egymás között az évfolyamokat. Az egyik évfolyamot a Világi professzor tanította, a másik évfolyamot az Eörsi Gyula, zseniális előadásai voltak. Ha polgári jogi kérdés merül fel, még ma is hallom a hangját. Nagyon kedveltem. Volt olyan, hogy ennek ellenére kevesen voltunk az előadáson, mert csütörtök reggel voltak az előadások, és a kollégiumban akkor volt meleg víz, így a kollégisták előadás helyett fürödtek. Hetente kétszer volt meleg víz, egyébként melegíteni kellett. Ez a 70-es évek eleje, 60-as évek vége, ugye, én '72-ben végeztem. Alkotmányjogból Schmidt Péter tanított, ő végig atyai jó barátom maradt. Sokat tanultam a tanszéki kollégáktól. Berényi Sándor volt a tanszékvezető, és nagyon sok szakmai tanácsot kaptam a Szatmári Lajos professzorral folytatott délutáni beszélgetések során. Madarász

Tibor, aki olyan volt, mintha az apám lett volna. Engem a Schmidt Péter és a Madarász Tibor tanított meg tanítani.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Milyen módszert kaptál tőlük?

SZALAI ÉVA: Volt olyan, hogy a Schmidt Péternek elmondtam, hogy miről akárook előadáson beszélni és hogyan, ő pedig kritikai megjegyzéseket tett. Mondta, hogy ő ezt nem így mondaná, hanem úgy. Madarász Tibor volt a tanszéken a szemináriumokért felelős oktató. Hetenként voltak szemináriumvezetői megbeszélések, mindenki ott ült, aki szemináriumot tartott (másodállásosok, főállásosok egyaránt), és megbeszéltük a tematikát. Ez egyfajta egységesítést biztosított, de volt olyan is, hogy jól összevesztünk, témákon, módszereken. Ezt hiányolom, ma nem így dolgoznak a kollégák. Ezekon a megbeszéléseken megvitattuk minden oldalát a kérdésnek, a módszereket, hogy hogyan lehet a hallgatókkal megértetni a problémákat, a jogszabály-értelmezési kérdéseket, mit olvastunk hozzá, és azokat hogyan lehet összeegyeztetni – nagyon jók voltak ezek a beszélgetések. Az Ő szemináriumaira jártam be az első félévben.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: És közös jegyzeteket is írtatok ezekkel a kollégákkal a szemináriumi problémákról, témákról?

SZALAI ÉVA: Akkor nem, úgy volt nálunk a tanszéken, hogy az előadások a tanszékvezető úr monopóliuma volt, úgyhogy nem nagyon engedett mást. A professzoroknak is küzdeni kellett azért, hogy mellette előadáshoz jussanak, inkább, amikor ő nem ért rá, a legkisebbre osztotta az előadást. Úgy tartottam meg az első előadásaimat, hogy a Sándornak dolga volt, bedobott a mélyvízbe. Egyébként akkor nagyon aranyosak voltak a hallgatóim, odaültek az első sorba, nagyon sokan voltak. Abban az időben a tankönyvek, jegyzetek írása a jogi karok közötti együttműködés kérdése volt.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Az ELTE-re milyen gyakran szoktál visszajárni vendégként, így, hogy most már a nyugdíjas éveidben vagy?

SZALAI ÉVA: Most már nem igazán, de tartom a kapcsolatot velük, ha nem is hetenként, de kéthetenként biztos hívjuk egymást Fazekas Mariannal és a Nagy Mariannal. Most a Nagy Mariann a tanszékvezető, de a fiatalokat is ismerem. 1991-től az Alkotmánybíróságon dolgoztam tanácsadóként, de másodállásban tovább tanítottam. A fiatalok közül igazából még a Rozsnyai Kriszta kötődött hozzám, ő még most is ott van. Van néhány kolléga más tanszékekről is, akikkel tartom a kapcsolatot.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Mikor kerültél, és ki hívott meg Győrbe? Emlékszel-e arra, hogy vajon ki hívott: Bihari Mihály, vagy a Kukorelli Tanár Úr, vagy a Szalay Gyula?

SZALAI ÉVA: A Kukorelli tanár úr volt, ő téti származású, úgyhogy nem csoda, hogy ő kereste a Győrbe hívható kollégákat. Soproni származásúként egyértelmű volt a Győr-Sopron megyei elkötelezettségem. Volt egy tanszéki kollegám, úgy hívták, hogy Nagy Tibor Gyula, ő győri származású volt. Az ELTE-n tanított és ő tanította a szervezéstant, és tanított államigazgatási jogot is, mert a szervezéstan az államigazgatási tanszékhez tartozott. Ő vette át a szervezéstan oktatását Győrben. Úgy éreztem akkor, hogy ezeket az elkötelezettségeket is figyelembe vették.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: A győri képzésben olyan fiatalokkal találkoztál, akik neked később neveltjeid lettek. Neveket tudok felsorolni, akik úgy emlegetnek téged, hogy tőled tanulták, lopták el gyakorlatban a szakmát. A Gyurita Rita, a Lapsánszky András, ők ketten egészen biztos, de ha más is van, akkor örülnék, ha őket is megneveznéd.

SZALAI ÉVA: Olyan sok név fordult elő – a több mint negyven éves oktatás során – az életemben. A győri hallgatóim közül sokan szép karriert futottak be. Lettek bírók közülük, a kormányhivatalban is dolgoznak, és ügyvédkednek is sokan. Nem akarok senkit megsérteni azzal, hogy egyeseket említék, másokat pedig nem, a memóriám már nem a régi. A győri oktatás érdekesen alakult, eredetileg Ficzer Lajos – nyugodjon békében – volt a felelős a közigazgatási jogi képzésért. Ő volt akkor a tanszékvezető Budapesten, és ő volt a dékán is. A győri oktatás az ELTE kihelyezett tagozataként indult, így az ő neve alatt jegyezték a közigazgatási képzést, de olyan sokat nem találkoztunk ott. Néha ő is lejött előadást megtartani.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Hetente voltál órát tartani Győrben már az elején? Több napot is?

SZALAI ÉVA: Hogyne. Az első oktatók között volt a Molnár Miklós – ő is meghalt már –, még az első félévben lejárt tanítani, de aztán lett neki egy másodállása és többet nem jött, a budapesti tanszékről is akkor ment el. Így ott maradtam egyedül. Akkor még az első félévben nem voltak szemináriumok, tehát olyan különösen nem jelentett gondot, megtartottam az előadások zömét. De a második félévben ez már problematikus volt, mert szemináriumokat is kellett tartani, és akkor szemináriumvezetőket kellett keríteni. Jöttek néhányan a pesti kollegák közül is, például a Baraczk Róbertné, de a helyi jogászok közül is kértünk fel, úgyhogy bíró, jegyző, a közigazgatási hivatal gyámügyi osztályának a vezetője, a közigazgatási hivatal vezetője besegített. Nagyon lelkesen dolgoztak, kedvesek is voltak, de azért a hallgatók úgy érezték, hogy nem ugyanazt kapja a teljes évfolyam, így több munkát vállaltam. Rendesen pénteken voltak az óráim, pénteken tíztől volt az előadásom és nyolctól a szemináriumom. Rábeszéltek, hogy jöjjen le már csütörtökön, és este tartsak szemináriumi pótórát. Többen voltak a csütörtök esti pótórán, mint a pénteki előadáson. Azok nagyon hangulatos órák vol-

tak, volt, amikor elkezdtek hat órakor és fél kilenckor még ott csücsültünk. Így kezdődött, és aztán még csatlakoztak más oktatók is ehhez a körhöz, a Murányi Zoltán, aki valamelyik katonai főiskolán tanított talán, de ő sem él már, Szamel Katalin, aki a Jogtudományi Intézetben dolgozott. Próbáltam ugyanazt a módit követni, amit annak idején a Madarász Tibor csinált, hogy megbeszéléseket tartottunk. Akik dolgoztak, azok nem nagyon tudtak eljönni, de akik Pestről jártak le, azokkal meg tudtuk beszélni. Amikor Gyurita Rita és a Lapsánszky Andris bent maradtak, akkor nekik különösen fontosak voltak ezek a megbeszélések.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Sokat tanultak tőled, én úgy tudom. Most ősszel, a Deák Ferenc Alapítvány Jótékonyági díszvacsoráján, ahol életműdíjat kaptál, Lapsánszky András méltató beszédet mondott. Nagyon szívmenelgetően emlékezett ezekre a délutánokra, amikor ilyen különórákban hetente 1-1 esetet kielemeztetek, azt mondta, hogy abból tanult a legtöbbet. Irigylésre méltó. Nem is tudom, kit irigyeljek jobban, most tanárként téged, mert, hogy milyen jól tanítotál, vagy a tanítványokat, akik külön foglalkozást kaphattak egy példaképüktől. Szalay Gyula tanár úr szabad kezet adott nektek abban, hogy hogyan szervezzétek meg az oktatást, hogy hogyan szervezzétek meg a kurzusokat?

SZALAI ÉVA: Meg sem próbált beleszólni semmibe. Diákkört is szerveztünk már az elején. Felmérést készítettünk a győri önkormányzatnak. Nagyon tanulságos volt, a lakásfenntartási támogatásban részesülőket kellett meginterjúvolni egy kérdőív alapján, és amikor ezt kielemeztük, a hallgatók a közigazgatás működésével, az önkormányzat a szociális munkával kapcsolatos fontos tapasztalatokat szerzett belőle. Egyébként én mindig arra törekedtem, hogy minél szélesebb körben legyenek a városban kapcsolataink. A közigazgatás szíve a város. A közigazgatási hivatal, az önkormányzat, a bíróság jogászai közül többen bekapcsolódtak a munkánkba, lehetett hozzájuk küldeni hallgatókat, fogadták a hallgatókat, konzultáltak velük. Tehát, azt hiszem, elég jól beépültünk, a városban sok barátot szerzett ez a kis közösség.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: A Szalay Gyula tanár úr után a Fazekas Judit volt a következő dékánunk, a Léva né Fazekas Judit, ő Miskolcra érkezett hozzánk, de ő is az ELTE-n végzett.

SZALAI ÉVA: Így van, úgy emlékszem, tanítottam a férjével, Léva Miklóssal együtt. De Judit dékánosi idejére én már nem dolgoztam aktívan Győrben. Az egyetemre váláskor a másik munkahelyem hangsúlyosabb lett. Adjunktus voltam és nem volt meg a kandidátusim, új vezetése lett a tanszéknek is. Akkor sokan elkerültünk onnan, a külsőket nem tartották meg. Az Alkotmánybíróságon a főnököm, Holló András elnök lett. Már 1991-től dolgoztam az Alkotmánybíróságon, engem még a Schmidt Péter vitt oda tanácsadónak. Amikor a Schmidt Péternek lejárt a megbízatása, betöltötte a 70. évét, akkor a Holló bírósági tanácsadója lettem. Elnöki tanácsadóként egy kicsivel több lett a feladat, mint korábban.

ban volt, ez egybeesett azzal, hogy nem éreztem jól magam a győri tanszéken. Azt hiszem, hogy főleg módszertani problémáim voltak. Az akkori vezetés szerint elméletet kell tanítani az egyetemen, nem gyakorlatot, a jogesetmegoldásra most már nem volt lehetőség.

Az Alkotmánybíróságon lejárt a Holló megbízatása, és úgy döntöttem, hogy én sem maradok tovább. Ez 2013-ban volt. Az ELTE-n is nyugdíjas lettem, abba akartam hagyni a munkát, akkor költöztem haza Sopronba. És amikor hazaköltöztem, akkor már Lapsánszky András volt a tanszékvezető. Ő hívott, hogy „ha nyugdíjas vagy, ráérsz, gyere tanítani”, és akkor én még tanítottam 5 évig, 2018-ig. Szemináriumokat, előadásokat tartottam. Azt vettem észre, hogy nevek, dátumok – amik a kor előrehaladtával leghamarabb kiesnek – nem jutnak eszembe. Picit úgy éreztem, hogy jobb, ha magamtól állok le, mint ha figyelmeztetni kell erre. Meggyőződése, hogy 70 éven felül már nem szabad tanítani.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Szoktak még hívni Győrből téged? Nem oktatni, hanem úgy általában?

SZALAI ÉVA: A kapcsolat megmaradt, minden évben a Lapsánszky András megszervezi a Közigazgatási Jogászok Egyesületének ülését, ahol az egyik téma mindig, hogy milyen változások vannak a tanszékek életében, kutatási témák, oktatási módszer, azokra engem is meghívna. Nagyon örültem, amikor kaptam az életműdíjat. Azt hittem, már mindenki elfelejtett a szakmából.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Sokszor összefog a fiatal generáció és értékeli, hogy mit kapott az elődöktől. Az évfordulók, azok jó alkalmak viszonzni valamit. Ez az Almanach, amiben most éppen interjút veszünk fel, ez is egy ilyen alkalom, hogy ne csak az ott végzett prominensekről emlékezzünk meg, hanem azokra a kollegákra is gondoljunk, akiktől a szakmát eltanulták, megtanulták ezek a tanítványok. Megnéztük, hogy a különböző jogtudományi területeken kik azok az oktatók, akik mesterként vannak jelen még. Közöttünk a Rita, az András – ők azonnal téged említettek. Végül is alapító anyaként – bocsánat, nem atyázhatlak le – alapítója vagy a győri képzésnek, kezdettől fogva ott voltál. És sok jogász él a régióban, volt értelme dolgoznotok. A Kukorelli tanár úrral írtunk pár évvel ezelőtt egy tanulmányt, pont a Fazekas Juditnak az emlékkötetébe, a születésnap kötetébe, az ötlet tőlem származott, de Gyurita Rita adta a gyújtópontot, mert mindig mondja azt, hogy meg kéne nézni, hogy régióban hány, a mi jogi karunkon végzett, gyakorló jogász dolgozik. Pedig a karnak voltak ellenzői. Kukorelli István is felemlegette azt az időszakot, amikor az ELTE-n ott ült a kari tanácsban – nem tudom, hogy te hallottál-e erről, vagy, hogy a Bihariék mesélték-e neked –, hogy voltak ellenzői ennek a kezdeményezésnek. Minek ide egy tizedik kar, és az volt az egyik legfontosabb ellenrűk, képzeld el, hogy nem lesz hova elhelyezni majd őket, mert a régió nem alkalmas arra, hogy ennyi jogvégzettet fel tudjon karolni. Ezt olyan jó volt látni, ezelőtt egy pár évvel, amikor összegyűjtöttük a különböző hivatalok adatait, hogy bizony van igény, és el tudtak helyezkedni. A

kutatásunk alapján kiderült, hogy a végzettjeink szinte azonnal állásba jutnak diploma után, itt a régióban. Gyurita Rita is nagyon sokat segített nekünk akkor, hogy össze tudjuk szedni, hogy a különböző kormányhivatalokban regionális szinten hány végzettünk dolgozik, nagyon szép a felhozatal.

SZALAI ÉVA: Ez bizony fontos. Már csak azért is fontos, mert itt van Sopron. Amikor én jelentkeztem az egyetemre, akkor még körzetesítve voltak az egyetemek. Tehát Sopronból nekem Pécsre kellett volna járni egyetemre, ráadásul most is elmebaj a közlekedés. Komoly harcot kellett vívni a gimnáziummal, hogy elküldjék Budapestre a jelentkezésemet, mert akkor úgy volt, hogy oda kellett beadni a jelentkezést, és ők továbbították az egyetemre. Az volt a szerencsém, hogy nem abban az évben érettségiztem, hanem előtte, és ezért egy kicsit más elbírálás alá estem, de nagyon komolyan kellett vitatkozni az igazgatóval, hogy kérem, én ragaszkodom Budapesthez.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: De te is azt gondolod, hogy nemcsak a képzésnek az elit jellege miatt volt nagyon fontos, hogy Győrben legyen jogászképzés, hanem regionális szinten is, arról nem is beszélve, hogy gazdaságilag éppen akkor kezdett Győr és környéke erősödni?

SZALAI ÉVA: Persze, ráadásul ugye két határ is közel van Győrhöz, és a főváros is közel van, ebből következően nagy az idevándorlás országosan, és ez már akkor kezdődött. Egyre nagyobb létszámú évfolyamokkal kell dolgoznotok. Győr szépen fejlődik, a jogászi hivatásrendekre pedig mindig szükség lesz. Az persze borzasztó nagy kihívás, hogy az új technológiák miként fogják megváltoztatni a jogászi munkát, mert éppen a közigazgatásra van legnagyobb hatással a digitalizált világ. Ez a közeljövő nagy közigazgatási reformját fogja eredményezni. Érdekes időket élünk.

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN: Kedves Éva, nagyon szépen köszönöm ezt a szép beszélgetést és remélem, hogy a közelgő jubileumi ünnepségen személyesen tudunk majd ünnepelni kedves tanítványaid körében, Győrben, a jogi karon!

SZALAI ÉVA: Köszönöm szépen a beszélgetést én is! Igyekszem ott lenni!

• Szerényi Gábor grafikája